

қырынан қарастыруды қажет етеді. Бұл адамның тұлға болып қалыптасуы қоғам, табиғат, мәдениет, әлеммен біртұтастыққа жүзеге асатын күрделі үрдіс екендігін көрсетеді.

Әдебиеттер:

1. Момышұлы Б. Қанмен жазылған кітап. - Алматы: Қазақстан, 1991.-396.
2. Сейталиев К. Тәрбие теориясы. –Алматы: Мектеп, 2016 ж. – 27 б.
3. Демеуов А.К. Әскери патриоттық тәрбие негіздері оқу құралы, 2016.

Елеуов А.К.

Ә.Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ.

БАСТАПҚЫ ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДА ҚАЗАҚ ПАТРИОТИЗМІН ТӘРБИЕЛЕУ

Қазақстандық патриотизм – көп қырлы құбылыс. Біз үшін Отан – үйімізден, отбасымыздан, бірінші беттегі суреттен, көпұлтты еліміздің бірлігінен, тұтастығынан, егемендігінен, қауіпсіздігінен басталады. Әскери-патриоттық тәрбие патриоттық тәрбиенің ажырамас және маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және белгілі сөздерді қайталайтын болсақ, кез келген егемендік өзін қорғай білгенде ғана құнды деп сеніммен айта аламыз.

Қазіргі таңда жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеу өзекті әлеуметтік мәселелердің бірі болып табылады. Жасөспірімдердің денсаулық жағдайының нашарлауы және кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың көбеюі байқалады. Әскери-патриоттық тәрбиені ұйымдастыру жүйесі жанарту мен жетілдіруді қажет ете бастады. Жоғары сынып оқушыларының бойында болашақ Отан – Қазақстан Республикасын қорғаушылардың жоғары адамгершілік және жауынгерлік қасиеттерін дамыту, студенттерді Қазақстан халқының жоғары рухани және әскери дәстүрлеріне тәрбиелеу, олардың әскери-патриоттық ой-өрісін кеңейту, Қазақстан Республикасын қорғаудағы азаматтық борышын орындауға саналы көзқараспен қарауға, әскери іске саналы көзқарасқа, тәртіп пен еңбекқорлыққа тәрбиелеу, әскери кәсіпке қызығушылықты ояту, ұжымшылдық, достық пен әскери жолдастық рухты қалыптастыру, оқу Отанымыздың тарихи өткені, ата-бабаларымыздың рухани мұрасы, олардың жауынгерлік және жауынгерлік дәстүрлері [1].

ҰБТ міндеттері жоғары сынып оқушыларына әскери-патриоттық тәрбие берудің ерекше бағытын алдын ала белгілейді. Бұл студенттің санасына, сезіміне, ерік-жігеріне және физикалық дамуына оның бойында жоғары адамгершілік принциптерін қалыптастыру, мінез-құлық нормаларын, дұрыс еңбек, дене және әскери-кәсіби дайындығын қалыптастыру мақсатында ұйымдастырылған және үздіксіз педагогикалық әсер ету процесін білдіреді. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері қатарында мінсіз қызмет ету, Отанымызды қарулы қорғаудың қасиетті борышын өтеу және көршілес мемлекеттерге интернационалдық көмек көрсету. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында азаматтық пен отансүйгіштікке, өз Отаны – Қазақстан Республикасына деген сүйіспеншілікке, мемлекеттік рәміздер мен мемлекеттік тілді құрметтеуге, халықтық дәстүрлерді қастерлеуге, кез келген қарсылыққа төзбеуге тәрбиелеу міндеттері қойылған. конституциялық және қоғамға қарсы көріністер.

Ғылымдағы патриоттық тәрбие мәселесі ешбір жаңалық емес. Бұл мәселе көне заманнан бері мемлекет және қоғам қайраткерлерінің, ғылым, мәдениет және өнер қайраткерлерінің назарын аударып келеді [2].

Патриоттық-азаматтық тәрбие мәселелерін қарастыру педагогикада сонау көне дәуірден бастау алады. Платон мен Аристотель азаматтық тәрбиені мемлекетті құрметтеу мен заңға бағынуды дамыту процесі ретінде қарастырса, Руссо азаматтық тәрбиені жеке тұлғаның еркін дамуы, оның өзін-өзі көрсетуіне жағдай жасау деп қарастырды. Макиавелли белсенді патриотизмді жариялады, Монтескье Отанға деген сүйіспеншілікті сүйіспеншілікпен және теңдікке ұмтылумен байланыстырды, Фихте Отанға деген сүйіспеншілікті жанқиярлықты

сөзсіз талап етумен байланыстыру керек деп есептеді. Л.Н. Толстой патриотизм мен ұлтшылдықты анықтады; К.Д.Ушинский ұлт идеясын тұжырымдай отырып, ұлттық өзіндік сананы дамыту және азаматты және патриотты тәрбиелеу қажеттілігін қорғады.

Шетелдік педагогикада азаматтық тәрбие теориясы Г.Кершенштайнер еңбектерінде мейлінше толық берілген, ол мемлекет тарихы мен саяси білім туралы білімді қалыптастыру арқылы азаматты мақсатты түрде тәрбиелеу қажеттігін атап өтті.

Педагогикада патриоттық және азаматтық тәрбие мәселелерін зерттеудің басталуы, ең алдымен, революциялық демократиялық қозғалыс өкілдерінің есімдерімен байланысты: А.Н. Радищева, А.И. Герцен, В.Г. Белинский, Н.Г. Чернышевский, Н.А. Добролюбова. 20 ғасырда кеңестік дәстүр бойынша қоғам мемлекетпен бірдейленді, азаматтық және патриоттық тәрбие бір-бірінен бөлінбеді, «патриот» және «азамат» ұғымдары синоним ретінде қарастырылды. Солай бола тұрса да, бұл мазмұны жағынан әр түрлі, тұлғалық қасиеттердің сипаттамалары бойынша әр түрлі ұғымдар.

Патриотизм – адамның өз Отанына, туған жеріне деген сүйіспеншілігінен, өз халқының ең жақсы дәстүрлерін, құндылықтарын сақтауға және арттыруға ұмтылысы мен қабілетінен көрінетін рухани-адамгершілік, азаматтық және дүниетанымдық қасиеттерінің синтезі. өзінің ұлттық мәдениеті, өз жері [3].

Патриоттық тәрбие – туған жерін, өзі туып өскен жерін сүйетін, халқының тарихи жетістіктерін мақтан ететін саяси саналы жас азаматты қалыптастыру процесі.

Сабақ барысында мұғалім-ұйымдастырушы дидактиканың негізгі қағидаларының талаптарын жүзеге асыруға ұмтылуы керек:

- оқытудың ғылыми сипаты;
- практикамен байланыстыру;
- көріну,
- консистенциясы,
- қолжетімділік,
- жеке көзқарас [4].

Мектептегі тәрбие жұмысының формалары әртүрлі. Барлық саяси-ағарту шаралары, тақырыптық кештер, сұрақ-жауап кештері, теориялық конференциялар, диспуттар, мәдени-ағарту, спорттық жұмыстар тәрбиелік мақсатта қолданылады.

Педагогикалық қызмет атқарылған іс-әрекеттердің нәтижелерін міндетті және терең талдауды болжайды. Бір немесе басқа әрекетті немесе әрекеттер жүйесін орындай отырып, яғни бірқатар педагогикалық мәселелерді шеше отырып, мұғалім оқу іс-әрекетінің қалыптасу дәрежесін және жеке тұлғаның негізгі салаларын дамытуды өзгертеді. Сонымен бірге ол әрекеттердің нәтижелері туралы ақпаратты тасымалдайтын кері байланыс сигналдары деп аталатындарды белсенді түрде қабылдауы және өңдеуі керек. Бұл ақпарат білім беру қызметінің белгілі бір саласының немесе құрамдас бөлігінің жаңа (өзгертілген) жағдайын бағалауға ғана емес, ең бастысы - бұл мұғалім үшін оның қызметінің нәтижелері туралы сигнал болып табылады.

Ұйымдастырушы – алғашқы әскери дайындық пәнінің мұғалімі оқыту әдістерінің кең тандауына ие, оларды қолдану жоғары сынып оқушыларының алғашқы әскери даярлығының мақсаттары мен міндеттерін табысты жүзеге асыруға ықпал ете алады. Олар: ҰБТ бойынша оқу сабақтары, орта мектеп оқушылары үшін ҰБТ бойынша «ашық есіктер» өткізу, мектепте әскери спорт фестивалі, мектеп оқушыларының интернационалист-жауынгерлермен кездесуі, Жеңіс күні «Құрмет қарауылын» ұйымдастыру, Ұлы Отан соғысының ардагерімен кездесу, далалық оқу-жаттығу кезінде ойлы-қырлы жерлерге мәжбүрлі марш, балалар үшін ҰБТ кеңсесіне экскурсия, студенттерге тіркеу куәліктерін тапсыру, Екінші дүниежүзілік соғыста қаза тапқандарды еске алу митингі Соғыс, әңгімелесу, кинофильм көрсету, «іскерлік» оқу ойындарын қолдану, оқу іс-әрекетінде марапаттау мен жазалау әдістері, пайымдауды қолдану. Олар оқушылардың отансүйгіштікке, өз бетінше ойлауына, оқу-танымдық белсенділіктерін дамытуға ықпал ететіні сөзсіз. Бірақ қазіргі жағдайда жоғары сынып оқушыларының алғашқы әскери даярлығы үшін педагогикалық процесті онтайландыру үшін тиімдірек әдістер мен әдістер қажет.

СVP сабақтарының алғашқы күндерінен бастап мен оқытушы-ұйымдастырушы ретінде өз оқушыларымның саналы ынтасын, осы пәнді меңгеруге деген жоғары қызығушылығын, жоғары білімге деген қызығушылығын дамытатындай сана, сезім және практикалық іс-әрекеттерін ынталандырамын. алдағы әскери қызметке қажетті білім, білік және дағды. Мұнда оқушылардың бойында Қазақстанның мемлекеттік рәміздеріне (Ту, Елтаңба, Әнұран) деген адалдық пен құрметке баулиды.

Жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеуде сабақта алған әскери антты білу үлкен рөл атқарады, онда мен қазақстандық патриотизм мен интернационализмнен тұратын ерлік дәстүрлерінің бастауын, мызғымас достық қаһармандарын ашамын. біздің еліміздің халықтары, Екінші дүниежүзілік соғыс, Ауған оқиғалары және қазіргі уақытта.

Жас жігіттерді әскерге дайындау бойынша білім беру ұйымының жұмыс жүйесінде алғашқы әскери дайындық ерекше орын алады, ал мұғалімнің міндеті – оқушыларды өз пәнімен баурап алу мынадай негізгі әдістер: сендіру әдісі, мысал әдісі, жаттығу әдісі, мадақтау әдісі. Алғашқы әскери дайындықтағы оқу процесінің негізгі формасы, әрине, сабақ болып қала береді.

Сабақ барысында студенттермен бірлесе отырып, студенттердің эсселерінде көрініс тапқан жауынгерлердің жоғары ерлігі мен жауынгерлік ерлігінің мысалдарын терең талдаймын.

Әрбір сабақты взвод құрудан бастаймын, оқушылардан тәртіпті, ұқыптылықты талап етемін, бұрғылау ептілігін, бұрғылау дағдыларын дамытуға тырысамын.

ҰБТ сабақтарында оқушылар әскери еңбектің ерекшеліктерімен танысады, жауынгерлік борышын өтеуге дайындалады, әскери қызметтің ерекшеліктерін меңгереді, Отан қорғаушыға қажетті қасиеттерді тәрбиелейді. Бағдарлама әрбір тақырып бойынша жауынгерлердің бейбіт жағдайда, ұрыс қимылдары кезіндегі өмірінен материалдар әкеліп, сабақта армиямыздың ерлік өткенінен мысалдар келтіруге және оқушыларды Қарулы Күштерге деген сүйіспеншілік пен оң көзқарасты тәрбиелеуге мүмкіндік береді. әскерде қызмет етуге бағытталған.

Тактикалық дайындық сабақтарында ұлдар мен қыздарға жауынгерлік дайындықтың теориясы мен практикасын үйретемін, олардың жауынгердің тактикалық өнерін меңгеруге, қажетті моральдық-саяси қасиеттерді дамытуға, психологиялық төзімділікті шыңдауға, дене шынықтыру қабілетін арттыруға деген құштарлығын қалыптастыруға үнемі назар аударамын. жаттығу. Бұл дағдылар мен қасиеттердің барлығы бес күндік әскери оқу-жаттығу жиынында шыңдалады. Далалық сабақтар практикалық дағдыларды тексеру қызметін атқарады және студенттердің Отанды қорғауға дайындығын бағалауға мүмкіндік береді [5].

Оқушы үшін әрбір сабақ пен практикалық жаттығу жеке тұлғаны қалыптастыру мен дамыту құралына айналуы керек, ал мұғалім-ұйымдастырушы ынтымақтастыққа негізделген оқу үдерісін ұйымдастырушыға айналуы керек.

Әскери спорт түрлерінен ерлік сабақтарын, аудиториялық сағаттарды, сыныптан тыс шараларды үнемі өткіземін. Студенттер арасында үздік шығармалар байқауын өткіземін. Жаппай қорғаныс жұмыстары айлығында мемориалдық вахта ұйымдастырылып, ауған жауынгерлерімен және әскерге шақырылғандармен кездесулер өткізілуде.

Тәжірибе көрсеткендей, ҰБТ сабақтарында жақсы оқитын жас жігіттер Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері қатарына шақырылғаннан кейін тез арада әскери жасақтарға қосылып, әскери борышын жауапкершілікпен орындайды.

Сонымен, жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, патриоттық тәрбиенің тиімді жолдары мыналар болып табылады:

- гуманитарлық білімнің жаңартылған мазмұнын, ең алдымен тарихты пайдалану;
- Отан қорғау жолында қаза тапқан жауынгерлерді мәңгі есте қалдыру;
- патриоттық тәрбие беруде ПҚ мемлекеттік рәміздерін пайдалану.

Әдебиеттер:

1. Агапова И.А.Мектептегі патриоттық тәрбие - М.: Ирис-Пресс, 2020. - 214 б.

2. Имангулова Т.В. «ЭКТО» экологиялық өлкетану және туристік қоғамын құру арқылы қазақстандық патриотизмді қалыптастыру.//Қазақстан мектептері мен жоғары оқу орындарында география. 2022. -- No 6. -- 36 б.

3. Агапова, И.А. Біз патриотпыз! Сынып сағаттары және сыныптан тыс жұмыстар [Мәтін]: 1-11 сыныптар. – М.: ВАКО, 2020. – 368 б.

4. Касимова Т.А., Яковлев Д.Е. Мектеп оқушыларын патриоттыққа тәрбиелеу. М.: Ирис – баспасөз, 2021. – 5 б.

5. Меңлібаев Қ.Н. Жастарды отансүйгіштікке тәрбиелеудегі ұлттық дәстүрлердің рөлі (Қазақстан Республикасы жастарының нақты социологиялық зерттеулерінің материалдары негізінде): Дипломдық жұмыстың авторефераты. ...ф.ғ.к. – Қарағанды, 2022. – 24 б.

Біраяқ Ж.Б., Кайырбеков Е.Д., М.Думанқызы
Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

ЖАСӨСПІМДЕРГЕ ӘСКЕРИ-ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ

Отбасы дегеніміз – әр адамның алғашқы ұясы, ең жақын ортасы, тәрбиенің ең негізгі бастау көзі. “Отан отбасынан басталады” деген халық даналығы бар. Бұл отбасының үлкен рөлін көрсетеді, өйткені адамға ең алғаш тәрбие беретін – ата-ана.[1.52] Отбасы – баланың мінез-құлқын, болмысын қалыптастыратын, рухани құндылықтарды бойына сіңіретін алтын бесік. “Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің” деп бекер айтылмаған, себебі бала ата-анасының әр қимылынан, әр сөзінен өнеге алады. [1.47] Бұл жерде баланың тәрбиесі отбасындағы қарым-қатынастардан басталады, ата-ананың сөзі, іс-әрекеті, ой-өрісі оның болашақ өміріне әсер етеді.

“Әке көрген оқ жонар, ана көрген тон пішер” дегендей, бала тәрбиесінде ата-ананың рөлі зор. Әке – үйдің тірегі, ал ана – отбасының жылуы мен мейірімі. Олардан алған тәрбие баланы өмірге дайындап, қоғамға пайдалы азамат болып өсуіне ықпал етеді. [2.67] Отбасындағы тәртіп, сыйластық, мейірімділік сынды қасиеттер адам бойында қалыптасып, болашақта оның қоғамдағы орнын анықтайды. Отбасы құндылықтары әр адамның бойында адалдық, ар-намыс, еңбекқорлық сияқты қасиеттердің қалыптасуына негіз болады.

Патриотизм дегеніміз – адамның туған еліне, жеріне, халқына деген сүйіспеншілігі, құрметі және адалдығы.[2.73] Азаматтың бойындағы патриоттық сезім ең алдымен өз отбасында, жақындарының арасында қалыптасады. Себебі, отбасында берілген тәрбие арқылы адам өз елінің құндылықтарын түсініп, Отанға деген махаббатын оятады.

“Отансыз адам – ормансыз бұлбұл” деген халық даналығы патриотизмнің маңызын айқындайды.[3.29] Адам өз елін, жерін қадірлеп, оның дәстүрі мен тарихын құрметтесе ғана нағыз патриот бола алады. Бұл сезім ерлікке, жауапкершілікке, өз елінің игілігі үшін аянбай еңбек етуге жетелейді. Патриотизм әр адамның күнделікті іс-әрекетінен көрінеді. “Отан үшін отқа түс – күймейсің” дегендей, еліне деген сүйіспеншілік пен құрмет адамның бойындағы ең асыл қасиеттерді шыңдайды. Әр азамат өз елінің дамуына үлес қосу арқылы патриоттық парызын өтейді, сол арқылы болашақ ұрпаққа үлгі болады [3.43] Отанға деген адалдық, елін қорғауға, оны көркейтуге деген ниет, білімге ұмтылу, қоғамға пайдалы болуға деген талпыныс – бәрі де патриотизмнің көрінісі. “Туған жерге туынды тік” деген даналық сөз елді қорғау, оның намысын ардақтау үшін әр адамның өз борышын сезінуі қажеттігін көрсетеді. Патриоттық сезім адамға рух береді, оның өмірлік мақсатын айқындайды. Өз елін сүю, оның болашағы үшін аянбай еңбек ету – әрбір азаматтың асыл міндеті.[3.56]

Патриотизм мен Отанға деген сүйіспеншілік – әр адамның бойындағы ең асыл қасиеттердің бірі. Бұл сезім отбасынан бастау алып, қоғамға, Отанға деген жауапкершілікке айналады. Әлихан Бөкейхан: “Ұлтқа қызмет ету – білімнен емес, мінезден” деп, патриотизмнің тек білімге емес, адамның ерік-жігеріне, мінезіне байланысты екенін айтқан.